

Nr 181.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; given Stockholms slott den 30 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning
dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås i fråga om riksbankens sedelutgivning, att vissa undantagsbestämmelser från lagen för Sveriges riksbank skola gälla jämväl för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952. Enligt vid propositionen fogat lagförslag må riksbanken utgiva sedlar till belopp av högst 4 100 miljoner kronor. Det nuvarande maximibeloppet utgör 3 500 miljoner kronor.

Vidare föreslås, att riksdagen måtte medgiva att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse.

F ö r s l a g
till
L a g
**med särskilda bestämmelser rörande riksbankens
sedelutgivning.**

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst fyratusenettundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, under tid då riksdagen ej håller session, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från början av nästföljande session, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars
1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NYGREN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 1 februari 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* hemställt att Kungl. Maj:tt måtte genom proposition underställa riksdagen förslag om ny riksbankslag i huvudsaklig överensstämmelse med ett vid skrivelsen fogat förslag. Häröver ha, efter remiss, utlåtanden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret och Svenska bankföreningen*.

Fullmäktige i riksbanken ha vidare i skrivelse den 8 februari 1951 hemställt om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. Över denna skrivelse ha, efter remiss, utlåtanden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret och bank- och fondinspektionen*.

Lagstiftningen rörande riksbankens sedelutgivning.

Jämlikt 9 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank (*riksbankslagen*) äger riksbanken utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa beräknad enligt 11 §, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Enligt 9 § andra stycket kan riksbanken under vissa förutsättningar erhålla bemyndigande att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 350 miljoner kronor. Så snart ske kan skall dock den utelöpande sedelmängden nedbringas med ett belopp motsvarande vad som utgivits med stöd av sådant bemyndigande.

Enligt 10 § skall den del av bankens utelöpande sedlar, som överstiger bankens metalliska kassa, motsvaras av vissa i sistnämnda paragraf angivna tillgångar, den s. k. supplementära sedeltäckningen, nämligen

- a) lätt säljbara statspapper;

b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;

c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning inestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel, utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Såsom riksbankens metalliska kassa skall enligt 11 § första stycket räknas allt riksbankens guld inom landet samt dessutom, intill ett belopp motsvarande femton procent av hela metalliska kassan, banken tillhörigt, på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guld. I 11 § andra stycket stadgas, att metalliska kassan ej må bibehållas vid lägre belopp än 150 miljoner kronor.

I syfte att skapa den större elasticitet i penningssystemet, som förhållandena påkallade, ha de enligt riksbankslagen gällande bestämmelserna temporärt modifierats med stöd av *lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.* Denna lag gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940 men erhöll därefter fortsatt giltighet, sista gången, genom lag den 16 maj 1947 (nr 194), enligt vilken giltighetstiden utsträcktes till och med den 30 juni 1948. Lagen i fråga utgjorde ett led i krigsårens beredskapslagstiftning och hade karaktären av en fullmaktslag, tillämplig vid krig eller krigsfara, vari riket befann sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden.

De modifierade bestämmelser, som meddelats med stöd av 1939 års lag, inneburo följande.

Genom *kungörelsen den 31 januari 1940 (nr 54) med viss bestämmelse angående riksbankens metalliska kassa* sattes stadgandet i 11 § första stycket riksbankslagen angående metalliska kassan temporärt ur kraft. I sagda kungörelse förordnades, att såsom riksbankens metalliska kassa skulle räknas *allt* riksbanken tillhörigt guld. De i riksbankslagen givna begränsningarna för sedelutgivningsrätten, vilka sammanhänge med guldets placering, hade nämligen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan fördelning av riksbankens guldbehållning, som ur säkerhetssynpunkter varit mest betryggande.

Vidare utfärdades bestämmelser, varigenom ökning medgavs av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen

finge överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Genom *kungörelsen den 14 februari 1947 (nr 31) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades sålunda nämnda belopp från 350 till 1 400 miljoner kronor. Genom *kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 251) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades beloppet till 2 500 miljoner kronor.

1939 års fullmaktslag, som upphörde att gälla med utgången av juni månad 1948, ersattes med *lagen den 28 maj 1948 (nr 248) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*.

I sistnämnda lag stadgades, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skulle, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 3 200 miljoner kronor (1 §), att därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövades nödigt Konungen finge, om riksdagen ej vore samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor, att dylikt av Konungen lämnat medgivande skulle, därest detsamma icke godkändes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla (2 §), samt att som riksbankens metalliska kassa skulle räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld (3 §).

1948 års lag, som enligt vad förut anförts gällde för tiden till och med den 30 juni 1949, ersattes i sin tur med *lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*. I denna lag stadgas att under tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skola — i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen finnes stadgat — lända till efterrättelse vissa särskilda bestämmelser, vilka överensstämma med motsvarande bestämmelser i 1948 års lag, dock med den ändringen att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning i 1949 års lag fastställts till 3 500 miljoner kronor. Genom lag den 2 juni 1950 (nr 257) förordnades, att vad i 1949 års lag förordnats med avseende å tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle äga tillämpning jämväl med avseende å tiden från och med den 1 juli 1950 till och med den 30 juni 1951.

I sin förenämnda skrivelse den 1 februari 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* erinrat om att bestämmelserna i 1949 års lag tillkommit i avvaktan på en definitiv omläggning av riksbankslagens stadganden om sedelutgivningen. Fullmäktige hade i december 1949 uppdragit åt en kommitté — 1949 års riksbankslagskommitté — att avgiva förslag till revision av riksbankslagen innebärande bl. a., att den provisoriska lagstiftningen om sedelutgivningen

skulle ersättas med definitiva bestämmelser i riksbankslagen. Det hade förutsatts att förslag skulle föreligga å sådan tid att proposition i ämnet kunde framläggas vid 1951 års riksdag. 1949 års riksbankslagskommitté hade med skrivelse den 23 januari 1951 till fullmäktige överlämnat utkast till ny riksbankslag jämte en promemoria innefattande kommentar till utkastet. Kommittén föresloge ändrade grunder för sedelutgivningsrätten och hade i övrigt verkställt en omarbetning av 1934 års riksbankslag, huvudsakligen i formellt hänseende. Fullmäktige anslöte sig till de synpunkter, som kommittén anlagt i fråga om sedelutgivningsrätten. Vad kommittén föreslagit beträffande utformningen av riksbankslagen ville fullmäktige tillstyrka. Under återopande härav ha fullmäktige, med överlämnande av utredningsmaterialet, hemställt att Kungl. Maj:t måtte genom proposition underställa riksdagen förslag om ny riksbankslag i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs utkast.

I den nyssnämnda av 1949 års riksbankslagskommitté överlämnade promemorian uttalas bl. a. att riksbankens guld-kassa borde ha karaktären av en disponibel reserv för utländska betalningar. Riksbankslagens bestämmelser i 9 § och 11 § första stycket borde utgå och ej ersättas av några likartade regler. Gjorda överväganden hade föranlett kommittén att i sitt utkast till ny riksbankslag icke fixera sedelutgivningens maximum eller i övrigt föreslå några »spärrar» utöver den begränsning, som innefattades i de speciella stadgandena om de tillgångar riksbanken genom sina rörelsegrenar ägde förvärva och den bestämmelse som närmare kvalificerade vissa av dessa tillgångar som täckningsgilla samt en allmän bestämmelse om att riksbanken i all sin verksamhet hade att verka för uppnåendet av de penning- och valutapolitiska direktiv som uppställdes av riksdagen.

Enligt vid bankofullmäktiges skrivelse fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet i ärendet anmäldes reservation mot fullmäktiges ifrågavarande beslut av *herr Kristensson*, vilken ansett, att fullmäktige tills vidare bort bordlägga frågan om ny riksbankslag och hos Kungl. Maj:t hemställa om förlängning av gällande provisoriska sedelutgivningslag med något förhöjt eller på annat sätt modifierat maximum för sedelutgivningen. *Herr Sundén* har på anförda skäl förordat, att provisoriet ännu under någon tid måtte bibehållas, på sätt *herr Kristensson* i sin reservation yrkat.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i sitt utlåtande över bankofullmäktiges skrivelse uttalat, att riksgäldsfullmäktige icke för närvarande kunde biträda förslaget om ändrade bestämmelser för riksbankens sedelutgivning. Hittillsvarande provisorium med en viss fastställd övre gräns för sedelutgivningsrätten borde tills vidare bibehållas med den jämkning beträffande denna övre gräns, som kunde anses påkallad av omständigheterna.

Enligt vid riksgäldsfullmäktiges utlåtande fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet i ärendet anmäldes reservation mot beslutet av *herrar Eriksson, Strand och Nilsson*, vilka ansett att fullmäktige bort tillstyrka bifall till bankofullmäktiges i ärendet gjorda framställning.

Svenska bankföreningen har i sitt utlåtande yttrat, att en definitiv ny lagstiftning avseende riksbankens sedelutgivningsrätt måste föregås av en betydligt grundligare och allsidigare utredning rörande de penningpolitiska förhållandenas samband med sedelutgivningsrätten än som varit möjlig för den mera tekniskt betonade kommitté som förberett det nu föreliggande förslaget till ny riksbankslag. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning borde den nuvarande provisoriska lagstiftningen, med eventuellt erforderliga ändringar i fråga om maximibeloppet, ytterligare någon tid förlängas.

Departementschefen. Enligt lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning gälla — i stället för vad i 1934 års riksbankslag är i motsvarande hänseende stadgat — särskilda föreskrifter i fråga om riksbankens rätt att utgiva sedlar. 1949 års lag, vars giltighetstid ursprungligen utgick den 30 juni 1950, har erhållit förlängd giltighet till och med utgången av juni månad 1951.

Det av bankofullmäktige framlagda förslaget till ny riksbankslag innebär, förutom en huvudsakligen formell omarbetning av riksbankslagen, att ändrade grunder för sedelutgivningsrätten skulle införas. Dessa ha i korthet antytts i det föregående.

Förslaget har såvitt angår sedelutgivningsrätten mött invändningar såväl hos bankofullmäktige som hos remissinstanserna. Jag är f. n. icke beredd att taga slutlig ståndpunkt till frågan hur sedelutgivningsrätten bör regleras på längre sikt utan har för avsikt att taga spörsmålet under närmare övervägande. Det kan härvid måhända visa sig lämpligt att särskilda sakkunniga tillkallas för att göra ytterligare utredningar i ämnet.

Övriga av bankofullmäktige föreslagna ändringar av riksbankslagens bestämmelser torde icke vara av den trängande natur, att det är påkallat att de genomföras särskilt. Jag anser sålunda att förslag till ny riksbankslag f. n. icke bör framläggas för riksdagen.

I avvaktan på resultatet av erforderliga överväganden rörande sedelutgivningsrättens reglering på längre sikt torde den provisoriska lagstiftningen härom böra förlängas, förslagsvis för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952. I samband därmed torde den nuvarande maximigränsen för sedelutgivningsrätten böra förhöjas. Enligt 1949 års lag äger riksbanken utge sedlar till ett belopp av högst 3 500 miljoner kronor. I samma lag stadgas vidare, att Konungen må, under vissa förutsättningar, medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor.

Jag har under hand inhämtat vissa uppgifter angående sedelutgivningen under åren 1945—1950. Under nämnda år uppgick sålunda sedelutgivningen per den 31 december till 2 781, 2 877, 2 895, 3 113, 3 287 respektive 3 513 miljoner kronor. Den högsta procentuella ökningen av sedelomloppet efter kriget inträffade år 1948 och utgjorde 7,5 procent. På grundval av en jämförelse mellan utvecklingen av löner och priser under åren 1947—48 och åren 1950—51 kan med en grov approximation sedelomloppet per den 31 december 1951 beräknas till 3 900—4 100 miljoner kronor, vilket motsvarar en

ökning av sedelomloppet i förhållande till nuvarande maximibelopp med 11—17 procent. I anslutning till dessa beräkningar tillstyrker jag, att maximibeloppet för sedelutgivningen höjes från 3 500 till 4 100 miljoner kronor.

Bestämmelserna rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952 torde böra upptagas i en ny lag vilken — med den jämkning som föranledes av det nyss sagda — bör utformas i överensstämmelse med 1949 års lag i ämnet. Sålunda bör Konungen även framdeles kunna, under vissa förutsättningar, medgiva riksbanken att utge sedlar till ett ytterligare belopp av högst 700 miljoner kronor.

Frågan om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld.

Genom kungörelsen den 2 juni 1950, nr 258, har riksbanken för tiden till och med den 30 juni 1951 medgivits befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I sin förut omnämnda skrivelse den 8 februari 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* anfört, att fullmäktige i det förslag till ny riksbankslag, som fullmäktige med skrivelse den 1 februari 1951 överlämnat till Kungl. Maj:t, ifrågasatt, huruvida icke stadgandet i § 72 regeringsformen om guldinlösningsskyldigheten borde upphävas. Så länge så icke skett borde emellertid ifrågavarande befrielse från guldinlösningsskyldigheten erhålla fortsatt giltighet. Fullmäktige hemställde därför att riksbanken måtte för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952 fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena gäve anledning därtill, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i sitt utlåtande över bankofullmäktiges skrivelse förklarat, att riksgäldsfullmäktige icke hade något att erinra mot bifall till bankofullmäktiges i ärendet gjorda framställning.

Bank- och fondinspektionen har uttalat att det vore självklart, att man i nuvarande läge måste medgiva riksbanken fortsatt befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa bankens sedlar med guld.

Departementschefen. I enlighet med bankofullmäktiges förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Departementschefens hemställan.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.*

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga nyssnämnda lagförslag,

dels ock medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Eriksson.